

מהר"ל - גור אריה
בראשית מו אות ה

יבמות ג
עניין: עשה דוחה ל"ת

רמב"ן שמות כ, ח

ובמדרשו של רבי נחוניא בן הקנה (ספרי כהניר אות קכב) הזכירו עוד סוד גדול בזכור ושמור, ועל הכלל תהיה הזכירה ביום והשמירה בלילה, וזהו מאמר החכמים (ב"ק לב:): שאומרים בערב שבת באי כלה באי כלה, באו ונצא לקראת שבת מלכה כלה, ויקראו לברכת היום קדושא רבא (פסחים ק). שהוא הקדוש הגדול, ותבין זה. ואמת הוא ג"כ כי מדת זכור רמזו במצות עשה, והוא היוצא ממדת האהבה והוא למדת הרחמים, כי העושה מצות אדוניו אהוב לו ואדוניו מרחם עליו, ומדת שמור במצות לא תעשה, והוא למדת הדין ויוצא ממדת היראה, כי הנשמר מעשות דבר הרע בעיני אדוניו ירא אותו, ולכן מצות עשה גדולה ממצות לא תעשה, כמו שהאהבה גדולה מהיראה, כי המקיים ועושה בגופו ובממונו רצון אדוניו הוא גדול מהנשמר מעשות הרע בעיניו, ולכך אמרו דאתי עשה ודחי לא תעשה, ומפני זה יהיה העונש במצות לא תעשה גדול ועושי' בו דין כגון מלקות ומיתה, ואין עושי' בו דין במצות עשה כלל אלא במורדן, כמו לולב וציצית איני עושה, סוכה איני עושה, שסנהדרין היו מכין אותו עד שיקבל עליו לעשות או עד שתצא נפשו:

ש"ה מסכת יומא

פרק דרך חיים ותוכחת מוסר

(כו) **ואחרי ההקדמות האלה נבוא להתיר הספק הגדול שנסתפקנו, למה לא נתפרשו עונשי מבטל מצות עשה. וזה דע, כי אין כל עונשי גיהנם כדאי אצל השכר המזומן על מצוות עשה לעולם הבא, כי טוב לו לקבל כל עונשי דינים ובלבד שלא יפסיד שכרו לעולם הבא. והראיה העצומה — שאם לא היה עון ביטול מצות עשה חמור מן דין עונש לא תעשה, למה אתי עשה ודחי את לא תעשה, וכי דבר שאין עונש בביטול עשייתו יהיה חמור לדחות דבר שיש בו עונש בעשייתו, אלא על כרחך אין הדבר כן. ועוד ראיה באומרים (אבות ה, יא): תשובה ומעשים טובים כתרס לפני הפורענות, גלה לנו הסוד כי הם מגן לכל עונשי לא תעשה. ועוד ראיה שפרקליט אחד של מצוות עשה דוחה כמה קטיגורים של לא תעשה, שנאמר (איוב לג, כג): אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף. ובכלל דע כי לא יכול הפה להוציא עונש מבטל מצות עשה, לכן לא נכתב עונשו, והוא דומיא דעולם הבא עין לא ראתה וגו', ודע זה.**

מהר"ל תפארת ישראל פ"כ

כי לפי מדתו של אברהם ראוי לעשות כל התורה כמו שהתבאר, ולכך שכרו יותר ממה שהיה אצל אחרים אף שהיו מקיימין המצות כיון שלא היה זה לפי מדתו ואין המעלה כל כך. אמנם כל זה הוא במצות עשה לפי שמצות עשה היא לקנין מעלה והשלמה ולא היו מחסרים עצמם מן קנין השלמות, אבל מצות לא תעשה שאין בהם קנין מעלה כלל רק שהוא מחויב שלא יעשה דבר זה אין בוה קנין מעלה, רק אם באה עבירה לידו ונצול מקבל על זה שכר כדאיתא בפרק קמא דקדושין (ל"ט ע"ב) מכל מקום בעצם מצות לא תעשה אין בהם שכר ואם לא היה מחויב כלל אם כן למה יקיים שלא לצורך, כיון דאמרינן בפרק קמא דקדושין (ס"ט) שאין מקבלין על לא תעשה שכר כעושה מצוה רק אם באה עבירה לידו, ובשום מקום לא מצינו שיש שכר כאשר מקיים מצות לא תעשה, וראיה לזה הנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא, ואם מקיימות המצוה יש להן שכר על זה כמי שאינן מצוה ועושה, ואצל מצות לא תעשה שהנשים פטורות אם מקיימות המצוה אין בזה שכר כלל, כי הנשים פטורות מלשמא למתים ומבל תקיף ואם מקיימות המצות אין כאן שכר כלל, אלא כמו שאמרנו כי אין בקיום מצות לא תעשה שום שכר וכך איתא

